

*Ценностни аспекти на педагогическото ежедневие
Value Aspects of the Pedagogical Daily Round*

ФОЛКЛОРНИТЕ ПРАЗНИЦИ – МОСТ КЪМ ДУХОВНОТО ИЗРАСТВАНЕ НА УЧЕНИКА

**Елена Водева
Ибриям Налбантов**
СОУ „М. Драгинов“, с. Драгиново

Резюме. В статията е отразена дейност, свързана с фолклорните празници, традиции и обичаи и тяхната роля за приобщаване на ученика към духовното пространство на народа ни.

Keywords: folk feasts, spiritual growths

1. Увод

1.1. Актуалност на темата

Съвременното глобално общество, в което живеем, се отличава с пренос на хора, културни и нравствени ценности, широк обмен на идеи. Съвременният живот силно се прагматизира, нараства ролята на икономическия начин на мислене. Пазарната икономика и демократичната политическа система наложиха нова социална представа за моралния облик на личността. Утвърдиха се ценности като предприемчивост, конкурентоспособност, самостоятелност, амбициозност, свобода на мисленето и действието. Естествено е налагащата се представа за ценни качества и модели на поведение да бъде предмет на толерантно отношение.

Псевдоценностите, които се формират на тази основа, представляват абсолютизиране на иначе позитивни личностни качества: прагматизмът се превръща в груб материализъм и безпринципност, свободата – в анархия, самостоятелността – в самоувереност, а амбициозността и решителността – в агресия.

Колкото по-рационално става съвременното човечество, толкова по-голяма е необходимостта от съответно развитие и усъвършенстване на духовно-нравствените ценности на обществото и особено на отделния човек.

Днес това е невъзможно без водещата, координираща и значима възпитаваща роля на училището, защото обединява всички – родители, учители, гражданско общество. С мощта си на институция училището продължава да бъде крепост на духовността и основен фактор в развитието и формирането на личността, базирайки се на националния идеал, на непреходната жизненост.

ност на религиозните послания, изкуството, природата и приобщаването на децата към изконните национални традиции.

1.2. Цел на разработката

Целта на разработката е чрез характеризиране на фолклорните празници в с. Драгиново да се изясни тяхното значение за формиране и утвърждаване на нравствени идеали и ценности.

1.3. Задачи

1. Да се изясни влиянието на традициите и обичаите за формирането на общочовешки ценности.
2. Да се разкрие същността на понятието традиция.
3. Да се направи описание на празниците и традициите, свързани с тях, в село Драгиново.
4. Да се разкрие ролята на училището и възпитателите за популяризиране и съхранение на традиционни български празници.

1.4. Обект и предмет

Обект на изследване в настоящата разработка са фолклорните празници.

Предметът на изследване включва влиянието на фолклорните празници за духовното израстване на ученика.

2. Същност

2.1. Влияние на традициите и обичаите за формиране на общочовешки ценности

Началният учител има възможността да въздейства в най-сензитивните периоди в развитието на детето – между 7–10-годишна възраст. Тогава то е най-податливо на педагогическо влияние. Според изключителния педагог Шалва Амонашвили „Духовният свят на детето не може да пустее. Той непременно ще се запълни, в него непременно ще се заселят образи, впечатления, идеи, убеждения. Духовният свят на детето прилича на храм, а да се изостави този храм, е равносилно на педагогическо престъпление“.

Изключителен дълг на учителя е да помогне на децата да заселят това уникално духовно царство с ценни образи на човешкото творение, да посетят семената на възвишени идеи, от които ще израснат след това убежденията, светогледът, моралните устои.

За тази деликатна и отговорна работа учебникът и случайно възникващите, епизодични педагогически ситуации са крайно недостатъчни. Нужни са обмислени, целенасочени, мощни форми и средства, които да отворят вратите на емоциите, чувствата, съпреживяването, познавателния интерес.

Най-ценните семена винаги можем да почерпим от животворния извор на най-гениялния творец – народът, който винаги се е стремил към красота, нравствено съвършенство и здрави морални ценности, съхранени в народни-

те обичаи, традиции и празници. Те съживяват човешките добродетели, необходими за изграждане на моралния облик на българина.

2.2. Какво е традиция?

Народните обичаи и традиции са обществени явления за предаване на общочовешки и национални ценности от поколение на поколение. Обичаят е общоприет навик, установен по традиция и вкоренен дълбоко в бита, особено на селяните, колективна форма на действие, повтаряща се в определени обстоятелства, които изискват от хората еднотипни постъпки.

А какво е традицията? Традицията от латинската дума „trado“, „traditio“ – предаване, и по своя смисъл и съдържание представлява своеобразна форма на възпитание чрез самоизява и общуване на възрастни и деца.

2.3. Празниците, традициите и обичаите в село Драгиново

Празниците, традициите и обичаите, на които посветихме нашето внимание, проучвателна дейност и на които направихме възстановка, са натоварени с дълбок смисъл и символизъм. Те приобщават към утвърдените нравствени идеали за здраве, мир любов, взаимно уважение и привързаност към семейството. Те са част от пролетния обреден календар. Кърчибук, Благовес и Гергьовден все още битуват под една или друга форма в село Драгиново. Те са уникални и характерни само за него.

Кърчибук е първият пролетен празник, който се празнува в село Драгиново винаги на 27 март. Има различни обяснения за името на празника, но повечето вярват, че минат ли 140 дни от Димитровден (7 ноември), природата се събужда бързо-бързо (на турски – чабук) и всички излизат на полето (къра), за да работят. Според други на този ден старите хора вече могат да излязат на къра и да изпуснат по един чибук. Трети обясняват произхода на името като „кършибук“, т.е. букът кърши снага. Независимо от етимологията на името празникът е свързан с настъпващата пролет. На този ден старите хора не работят, а младите се веселят.

Ден преди празника младежите отиват в гората за здравец. И до днес походите до местността Николови ниви и Живка се превръщат в общоселски въпреки трудния терен. Докато момите берат здравец, момците приготвят люлката. Песни, смях и закачки.

Вечер всички се прибират в селото, за да се приготвят за утрешния празник. Децата минават по къщите, за да събират продукти, които ще занесат на жената, която ще ги събере на седянка.

Празникът започва с трескави приготовления от сутринта. Момите се събират в двора на къщата, в която ще бъде седянката, за да пеят песни и вият китки, докато майката приготвя вечерята. Момците се опитват да разберат в кой дом ще има седянка, да извардят стопанката и да пресолят гърнето с боба. Привечер младежите излизат на „движение“ край моста. Там всяко момиче се уговаря с любимия за среща на седянката. Вечерта момите са в дома на някоя

дружка. Наредени в полукръг на миндера, облечени в традиционна моминска носия, закичени с китки, те пеят стари драгиновски песни. Момците се провикват и се опитват да грабнат цветето на момичето, което са си харесали. Ако чувствата са взаимни, китката е подарена с усмивка. Там е и майката или бабата, която зорко следи младите да не си позволят някоя волност. Така неусетно минава нощта.

Днес празникът продължава да се празнува на 27 март, но в доста осъвременен вид. Няма я носията, а някогашните момински песни са заменени от музиката, която звучи от компютъра.

Благовец (на драгиновски диалект – Благовес), е вторият пролетен празник, който се празнува десет дни след Кърчибук на 6 април. В общи линии традицията се повтаря, но този ден е съпроводен с някои поверия от древни времена.

Вярва се, че на Благовец настъпва истинската пролет и природата се събужда за нов живот. Рано сутринта на този ден децата вземат малки и големи чанове, обикалят селото, викайки: „Излизайте, черни и бели буболечки! Излизайте, черни и бели буболечки!“. На този ден не се пипа въже или каквито и да са върви, за да се предпазва от змии. Жените и момите не плетат плитките си, за да не се оплитат змиите по тях. Не се вари боб, за да няма бобоеци (паразити) по овцете. Не се впряга и не се оре.

Във всяка къща се приготвя по нещо сладко (благо), за да се уважи празникът – сладка царевица, халва или нещо друго, та хората да са благи през цялата година. Вечерта седянката протича по същия начин, както на Кърчибук.

Гергьовден се празнува два дни – на 6 и 7 май. Смята се, че на единия ден окончателно си отива зимата, а на другия идва лятото. В този празник са се преплели различни вярвания. Населението на Драгиново изповядва мюсюлманската вяра, така че празникът няма нищо общо с християнския култ към св. Георги.

На Гергьовден според поверието се става рано, за да не се отнеме сънят на агнетата и да не се успиваш през годината. Ходи се по росата за здраве. Портите, оборите и добитъкът се закичват със зеленина (здравец или върба). Всички членове на семейството се изкъпват с вода, в която са накъсани здравец, зелени треви и цвят от цъфнали дръвчета, за да са здрави през цялата година. Задължително се облича поне по една нова дреха.

Подготовката за празника започва преди обяд. На този ден майките и годените моми боядисват яйца. В миналото са се използвали природни бои – от кори или мъх. Момците приготвят гергьовската люлка на висока върба край реката. Привечер цялото село излиза край люлката. Всички са празнично облечени. Годените моми носят шарени торби, пълни с боядисани яйца, които раздават на децата, роднини на годеника. Негодените момичета са свалили белите яшмащи, те са се „разкачулили“, което означава, че са готови за женене. Те играят бавно хоро, наречено „разстопане“, което се състои само от четири стъпки наляво и четири стъпки надясно. Край тях са старите,

които наблюдават. Малко настрани стоят ергените, които изчакват удобен момент, за да се втурнат и разтурят хорото. Двама ергени са застанали край люлката и с малко въженце, наречено „подлюлка“, засилват момичето, което е на люлката. Децата са най-щастливи. Те се провират през множеството, играят и се радват, когато „абата“ им даде боядисано яйце. „Вчукват“ се и се гордеят, ако яйцето им е победител. С настъпването на нощта хората се разотиват.

На втория ден Гергьовден се пазарят пастирите за лятото до Димитровден. Вечерта момите раздават останалите от предишния ден яйца.

Днес Гергьовден продължава да се празнува по същия начин. Само люлката я няма и момите вече не са с яшмащи, а „разстопането“ помнят само най-старите.

2.4. Традициите – „искри от миналото“

Целта на нашите усилия бе да съхраняваме българските традиции, семейните ценности и морал, както и да внесем необходимата доза култура в заниманията с деца; да спомагаме за съхраняването на живото, нематериално културно-историческо наследство. Опознаването на традициите ще осигури преноса им към следващите поколения чрез търсенето на съвременни форми и начини за популяризиране на културното ни наследство. Българската традиция е запазила семейните ценности и култура през вековете.

Мисия

Най-доброто, което можем да направим за децата ни, е да ги запознаем с традициите и обичаите и да ги научим да ги пазят и пренасят през годините. Ние вярваме в позитивната роля на нас, по-възрастните, за мотивацията и увереността на малчуганите. Стремим се да им дадем възможност да се поучават от традициите, увереност, че могат да се справят, за да открият сами своите възможности и интереси, и да им помогнем да ги развият. Всяка крачка в тази посока е крачка към щастливите и усмихнати детски лица, в театралната изява.

„Децата научават това, което са изпитали“ – Дороти Л. Нолт

Дейности

Нашите усилия бяха насочени към работа, свързана с:

- популяризиране на живи традиционни фолклорни форми, които са на път да изчезнат – ритуали, празници, вярвания, разказване на приказки, митове и легенди, предания, песни, танци, форми на бита и др.;
- обучение на деца и възрастни в традиционни обичаи и занаяти;
- организиране на училищни конкурси за написване на есе, съчинение и пленери, развиващи уменията на децата в областта на изкуството и културата, в които по развлекателен начин те да усвояват българските традиции и ценности;
- развитие и усъвършенстване на извънкласни форми и методи за обучение на деца в духа на българските семейни ценности и традиции; възстановяване на традиционни български празници.

Тържество

Име на тържеството: „Искри от миналото“	Приобщаване на детето към културните ценности и традиции; календарно- обредни празници за формиране на личностни качества и умения .
Възрастова група	7– 10-годишни деца
Описание на тържеството	Деца, родители и педагози работят заедно по осъществяване на разнообразни дейности, свързани с приобщаване към местните културни ценности и традиции. Осъществява се чрез съвместното участие на родителите в практическите дейности. Работата по тържеството протича на етапи и с различни средства: – разкази на възрастни за обичаи и традиции; – запознаване със стихотворения, гатанки и легенди. Децата и родителите се запознават с даден обичай, с неговата символика и празнуване. Съвместно децата, родителите и учителите участват в подготовката, провеждането и изработването на предмети, характерни за този празник (обичай).
Продължителност	2 месеца
Цели	1. Преживяване на трайни естетически чувства, самостоятелна и съвместна творческа дейност. 2. Възприемане на предмети и символичното им използване за украса в условията на празнична среда. 3. Възприемане на начини на поздравяване и осмисляне на взаимоотношенията между хората по време на празник. 4. Ориентиране в празничен календар. 5. Включване в практическа дейност, свързана с подготовката и участието в празник, създаващ емоционална нагласа; пробуждане на нравствено-естетически чувства; актуализиране и разбиране на морални послания и внушения.
Педагогическа стойност	Формиране на интерес към общочовешки ценности и традиции. Формиране на личностни качества. Формиране на траен интерес и положителна мотивация у деца и родители към работата в училище, свързана със смисъла на празника. Приобщаване на семейството към възпитателния процес в училището.
Материали	Изложба (етнографска, кулинарна, детско творчество), мултимедия.

Заклучение

С общите усилия на учители, ученици и родители превърнахме замисленото като тържество за пролетните празници в Драгиново в апотеоз на народната мъдрост, една своеобразна симбиоза на музика, танц, театрално изкуство

в истински спектакъл. Впечатлението, което направихме на публиката, беше голямо. Но за нас много по-важно бе впечатлението, което направеното остави у нашите ученици, защото то не е само житейски опит, преминаващ в знания, не е само (дори за цял живот) запомнящ се факт, то означава, че детето мисли, действа, възприема света в съответствие с емоционалната сила на впечатлението. И както казва Ш. Амонашвили, „впечатлението е сила, която определя климата в духовния свят на детето, и затова е необходимо то да бъде добро и възвисяващо. Каквито са впечатленията, които се създават у него в организирания от нас възпитателен процес, такава ще бъде насоката на неговите личностни ориентации, мисли и поведение“.

ЛИТЕРАТУРА

- Амонашвили, Ш. (1989). *Здравейте, деца! Как сте, деца?* Москва: изд. „Прогрес“.
- Колишев, Н. (2008). *Педагогически умения на учителите: Теоретични модели*. София: изд. „Захари Стоянов“.
- Налбантов, М. (2004). *Село на припек – разкази и легенди*. Велинград: изд. ЕТ „Бостон–91“.

FOLK FEASTS – BRIDGE TO THE SPIRITUAL GROWTH OF THE SCHOLARS

Abstract. The article reflects the activity associated with folk feasts, customs and traditions and their role in integrating scholars into the spiritual space of our people.

Elena Vodeva
Ibryam Nalbantov
Secondary school „M. Draguino“
Draguino, Bulgaria
E-mail: eli_967@mail.bg
E-mail: ivonalbantob@abv.bg